

SZEMLE.

Iskolai szemle.

1. Elemi iskolai kérdések. Ha megfigyeljük a magyar tanítók gondolkozását, törekvéseit, bajait kifejezésre juttató lapokat, a tanítói gyűléseket s az egyetemes gyűlést, megláthatjuk, hogy az elmúlt tanévben milyen munka folyt az elemi oktatás megerősítésére és kiépítésére.

Az elmúlt tanévben a tanítók legfőbb gondja *anyagi helyzetök javítása* volt. Magok is érzik, hogy ez nem jól van. Ezért mondotta a Somogy megyei Általános Tanítóegyesület elnöke, az idei rendes közgyűlést megnyitó beszédében, hogy a magyar népoktatásügy jól felfogott érdekében mindent el kell követni, hogy ez a kérdés a lelkek megnyugtatóásával lekerüljön a napirendről és a tanítók munkája visszaterelődjék az alkotó munkára. Egyik tanítói lap szerkesztője így kiáltott fel, amikor a frissen érkezett kéziratokat átfutotta: «Ma minden a fizetés körül forog!» Sok általános bajunknak, korunk rop-pant nagy forrongásának egyik találó kifejezője ez a mondat.

A VII. egyetemes tanítógyűléssel fejeztük be az előbbi tanévet, ennek nyomában támadt háborgás hullámai közt kezdtük meg a most lepergettet. Sok nagy kérdés volt felvéve az egyetemes gyűlés tárgysorozatába, de az anyagi kérdés körül olyan erővel tört ki a vita, hogy a tanítóság két, egyaránt elégedetlen s egymással szemben is ellenséges táborra szakadt. A fizetésjavítás kérdése fölött való vita szétrobbantotta a nagygyűlést. Az elemi iskola függő kérdéseiről tartott előadásokat alig hallgatta 40—50 tanító.

Sokan vannak, akik a tanítóktól szélesebb körű *társadalmi munkásságot* igényelnek. A Népművelőben e sorok írója cikksorozatban foglalkozott a tanító szociális tevékenységével, mert nézete szerint ez a munka emeli legjobban a tanítói állást. A Prot. Egyházi és Iskolai Lap külön rovatot ad a szociális ügyeknek. Ezekkel szemben pl. Ember János kir. tanfelügyelő a tanító iskolán kívüli nagy elfoglaltságából az iskolára háramló hátrányokat tárgyalta a Néptanítók Lapjában. Elérkezettnek véli az időt az intellektus hangoztatására: «Vissza az iskolába!» A tanító vállaira rakott vagy önként vállalt iskolán kívüli elfoglaltságok — szerinte — feltétlenül kárára vannak az iskolának és közvetve a tanítóságnak.

A nyugati pedagógiai nézetek és új irányok szárnyán jött hozzánk a *kerti és erdei iskola* s a *munkaiskola* gondolata. Két jelszó osztja meg a tanítóságot: «a tanító iskola» és a «munka-iskola».

Az utóbbi jelszavat hangoztatók tábora kivált a németül tudó és német szaklapokat, könyveket is olvasók közül toboroz híveket. A kerti és erdei iskola hívei ma is a charlottenburgi erdei iskoláról irogatnak. A külföldi (angol, francia, német) új iskolák nagy területű gazdaságaikon a gyakorlati munka alapján, a sportnak és a tudománynak áldozva nevelik tanítványaikat műveltekké és egészségesekké egyaránt. Budapest székesfőváros is állított kerti iskolát, ahol 88 tanulót oktattak. Ennek az eszmének nagy terjesztője volt nálunk a munkája teljében elhunyt tanítónk, Eperjessy István. A charlottenburgi iskola példájára létesült a szombathelyi erdei iskola. Ez a tanításon kívül a tuberkulózisra hajlamos gyermekek egészségét óvja. A munkaiskola fogalma ma még nagyon zavaros, sokan műhellyé akarják átváltoztatni az iskolát és főtantárggyá tenni a kézimunkát. Budapest székesfőváros, nagyon helyesen, először az ismétlő-iskolákat fejleszti ebben az irányban. Kemény Ferenc cikkeiben emelkedik legerősebbé azok szava, akik a rosszul értelmezett modern iskolák ellen emelnek szót. Kifejti, hogy a szociális pedagógia elveivel aligha egyeztethető össze az, hogy palotákban tanítsanak munkára. Egyesekre talán szerencse, hogy vannak ilyen, mintegy fenntartott helyekkel rendelkező intézetek is; de bizonyára az is, hogy ezek ép oly kevésbé lehetnek a népek iskolái, aminthogy az egyszerű polgárembernek nem telik, hogy pazar szanatóriumban gyógykezeltesse magát.

Elég vitára adott alkalmat az *egyhuzamban való tanítás* kérdése is. Évek során át a legelső függő kérdések sorába tartozott, hogy: helyesebb-e az elemi népiskolában az egyhuzamban való tanítás, mint a déli szünet által megszakított oktatás? A társadalmi élet kívánságai folytán Budapesten valamennyi iskolában rendszeresítve van az egyhuzamban való tanítás. Budapest példáját igen sok olyan helyen is utánozni kívánták, ahol ezt a társadalmi viszonyok nem teszik szükségessé. A vitának, legalább az állami iskolai tanítók közt, bizonyos tekintetben véget vet az a miniszteri rendelet, amely az egyhuzamban való tanítást általában *nem*, és évről-évre történő újabb elbírálás alapján is csak ott engedélyezi, ahol a tanulók nagy része jelentékenyebb távolságra eső helyekről kénytelen iskolába járni.

Az elemi iskola függő kérdései közt találjuk a *vizsgálatok reformálására*, sőt *eltörlésére* való törekvést és az *osztályozás eltörlésére* irányuló áramlatot. Az elemi iskolában az évvégi vizsgálat már el is vesztette régi, komor számonkérő jellegét. Elmondhatjuk, hogy a vizsgálat itt ma már jóformán általában az átlagos eredményt bemutató kedves iskolai ünnepéllé fejlődött. Az osztályozásban azon-

ban még nem mutathatunk ilyen általános megállapodásra. Az osztályozás eltörlését kívánók azzal érvelnek, hogy ez nem alkalmas arra, hogy rokonszenvet hozzon létre a nevelő és a nevelendő, a tanító és tanítvány között, sőt éppen a szégyenlősség, a félelem, a megijedés, a közöny vagy az idegenkedés szülőökává lehet. Didaktikai szempontból is meggondolandó, — írja Kemény Gábor a *Gyermek* lapjain — hogy a tanulók jó kedvét, a munkához szükséges derűs kedélyét feláldozhatjuk-e kényelmi szempontoknak; az osztályozás pedig igen kényelmes teljesítése a köteles ellenőrzésnek. Azt is felhozják, hogy a magyar faj természeténél fogva szereti az önállóságot, de nem szereti, sőt únja a részletek folytonos számonkérését. Imre Sándor dr. azok véleményét fejezte ki a Gyermektanulmányi Kongresszuson, akik az osztályozást társadalmi és nevelési okok miatt szükségesnek tartják. Ámde ő sem a régi osztályozás fenntartása mellett érvel: Az elemi iskola csak a felsőbb iskolába távozókat osztályozza részletesen, a többit nem. A középfokú iskolákban a tárgyakénti osztályozás a mai szakrendszer miatt elkerülhetetlen, de káros hatása itt is csökkentendő. Ezért csak háromféle érdemjegyet tanácsol. A szorgalmi jegy az érdemjegytől független legyen s külön megállapítandó a tanuló fejlődése.

Azt mondják az újítók: Az osztályozásnak és a vizsgálatoknak a tanulókra és a tanítókra egyaránt gyötrelmes óráit végleg el kellene törölni. Velök szemben Kemény Ferenc így érvel: Hiba van az újítók körül, akik mindent leszólnak csak azért, mert — *van*, és anélkül, hogy a meglevőt jobbal tudnák pótolni. Szerinte a vizsgálatok és az osztályozás utolsó védőbástyái a lelkiismeretes munkának és az erők komoly megfeszítésének; ellenszerei a felületességnek, próbakövei a kötelességtudásnak és rátermettségnek. Kemény Ferenc még tovább is érvel a vizsgálatok mellett. A vizsgálatok útján óhajtja létesíteni az együttműködést, *a népiskola s a középiskola kapcsolatát*. Erre nézve azt hangoztatja: Kívánatos, hogy a középiskolai tanárok a népiskola IV. és VI. osztályainak, a néptanítók pedig a közép- és polgári iskola I. osztályainak vizsgálatait tömegesen és rendszeresen látogassák. Sőt örömmel üdvözlőné, ha a tanügyi hatóság a vizsgálatok eme kölcsönös látogatását hivatalos kiküldetés útján mozdítaná elő. E cél elérésére még nagyobb eredményeket vár az évközi kölcsönös hoszpitalástól. Valóban, sokan mutatnak rá, hogy a két állomás, t. i. az elemi iskola utolsó és a középiskola első osztálya közt, még ma is hiányzik az átmenet, az áthidalás.

A nevelés iskolán kívüli tényezőivel is foglalkoztak a pedagógiai irodalom művelői. A Magyar Pædagogióban Dékány István elmélkedik arról a jól ismert tényről, hogy az iskolán kívüli és túli tényezők

gyakran hatalmasabb erővel hatnak rövid idő alatt, mint a jól szervezett iskola csendes, tartós munkája. Jól ismerjük e sok bajt is okozó, sok jó igyekezetet is megbénító hatást, amely minden fokozatú iskola munkájára ránehezedik, de a gyakorlatban eddig még alig tehetünk valamit a nevelés iskolán kívüli tényezőinek olyan lefoglalására, amely a nevelésre kedvező hatásokat növelné, a hátrányosakat pedig gyöngíténé.

A jellemképzés és az állampolgári nevelés nagy kérdéseit az elemi iskola szempontjából is sokan vitatták az elmúlt tanévben. A Budapesti Tanítótestület elnöksége vitatételül tűzte ki. A külföldi pedagógusok évek óta behatóan vitatták e kérdést, de még ezek se jutottak egységesen kialakult közvéleményre. Ott is, nálunk is, egyesek külön tantárggyá, mások pedig az egész oktatást és nevelést átható elvvé kívánják tenni a «jellemes polgár» nevelését. Vannak, akik a tanítóképzők ilyen irányú reformálásától várják a kérdés megoldását. Giesswein Sándor az országgyűlésen azt ajánlotta, hogy az ország valamennyi tanítóképző-intézetében külön tanfolyamban tanítsák a jövő tanítóit a jellemképzésre. Nem egy vélemény hangzott el az irányban, hogy a polgári jogok és köteleességek tanítása a legalkalmasabb arra, hogy a jellemképzés és az állampolgári nevelés problémáit felvegye a maga keretébe. A nem száraz tárgyként vett polgári jogok és köteleességek ismertetését azonban a népoktatás minden ágára kiterjesztendőnek vélik.

Angliában a tanügyi hatóság a legnagyobb buzgalommal igyekszik a falusi iskolák tantervét a városi iskolák tantervétől függetleníteni és a gyermek majdani hivatásának megfelelően mezőgazdasági alapra fektetni. Ennek a felfogásnak adott kifejezést a Kath. Tanügyi Tanács Ker. Szociális Szakosztályának ülésén Haller István képviselő, azt hangoztatva, hogy a falusi népiskolának többet kellene tennie a falusi nép érdekében, a mezőgazdasági ismeretek mélyebb tévése körül. Budapest székesfőváros pedig világvárosi helyzetének megfelelően alakította át a miniszteri tantervet és utasítást s a tanév befejeztével közreadta elemi iskoláinak *helyi tantervét.*

A Magyarországi Katholikus Tanítók Orsz. Bizottsága f. évi közgyűlésére ezt a programot tűzte ki: 1. Gazdasági és ipari érzék fejlesztése a népiskolában. 2. A családi és iskolai nevelés kapcsolata. (Szülői értekezletek.) 3. A községi népjóléti intézmények és a tanítók. 4. A hitvallásos iskola és a nemzetnevelés. 5. A modern pedagógia kérdései. 6. Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. revíziója. 7. Az országos tanítói nyugdíjtörvény revíziója. 8. Az énekoktatás tanterve. 9. A katolikus tanító hivatása. 10. Az elemi- és a középiskola kapcsolata. 11. A polgári leányiskolák rendtartási szabályzata. 12. A to-

vábkképző tanfolyamok. Ez is mutatja, mely kérdések foglalkoztatják ma az elemi iskolai tanítókat. Ezekhez járul még a tanfelügyelet újraszervezésének kérdése (az iskolatanácsok). Kétségtelen azonban, hogy általános érdeklődést ma csupán a fizetési, általában a rendi kérdések iránt tapasztalunk.

Kováts Alajos.

2. A tanítóképzés mai kérdései. Tanítóképzésünk az utolsó tíz évben gyökeresen átalakult. Tíz évvel ezelőtti szervezetének csak keretei maradtak meg, de a kereteket kitöltő tartalom lényegesen más. A köztartásvezetői és nevelői intézmények életbe léptetése, az új tanterv, az új vizsgálati rend, intenzívebb gyakorlati kiképzés stb. átalakította a tanítóképző-intézetek külső és belső életét. A lefolyt deceniumban nyert megoldást a tanítóképzői tanárképzés nehéz és nagyfontosságú ügye. A tanítóképzők megújulásában azonban nem minden intézet vett egyformán részt. A reformok főképp az állami tanító(nő)képzőket érték. Hazánk 79 képzője közül pedig mindössze 26 az állami intézetek száma, a többi csaknem kivétel nélkül a felekezetek kezében van. Tagadhatatlan, hogy egyes felekezetek, anyagi áldozatot nem kimélve, dicséretes buzgalommal törekednek elérni az állami intézetek színvonalát, viszont kétségbevonhatatlan, hogy egyes helyeken úgy pedagógiai, mint nemzeti szempontból sok még a kívánni való. A tanítóképző-intézetek egységesebb és tervszerűbb fejlődését csak a képzés és képesítés egységesítése biztosíthatja; innen van, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság országos egyesülete mindenkor a tanítóképzés államosítása mellett foglalt állást. Amint egységes a tanárképzés, épp oly fontos okoknál fogva egységesnek kell lennie tanítóképzésünknek is. A tanítóképzés államosítása a tanítóképzés legkardinálisabb függő kérdései közé tartozik.

Az utolsó években több oldalról lehetett hallani a vészkiáltást, hogy a tanítóképzőkbe sereglő ifjúság száma apadóban van. Ezzel a benépesítés nehéz kérdése vetődött volna fel. Az elmúlt iskolai évről szóló értesítők között is akad olyan, amelyik felpanaszolja a jelentkező növendékek csekély számát. Ha közelebbről megvizsgáljuk tanítóképzőink népességét, azt fogjuk látni, hogy a magyar tanítóképzőket az elnéptelenedés veszedelme távolról sem fenyegeti. Az értesítők tanúsága szerint az állami tanítóképzőkben egy-egy képzőre az elmúlt évben átlag 115 növendék esett. Egy-egy osztályban tehát 23—29 növendék volt. A tanítónőképzőkben meg még jobbak a viszonyok, különösen ha a nagyszámmal jelentkező magántanulókat is számításba vesszük. A felekezeti képzőkben kedvezőtlenebb a népesedés. A rendelkezésünkre álló 18 felekezeti tanítóképzői értesítő adatai szerint ez intézetekben az elmúlt iskolai évben 1672 nyilvá-